

переважають у назвах птахів, не зафіксовані ад'єктивні деривати з відповідним формантом у назвах плазунів (рептилій).

Серед прикметників-кольороназв, що виступають у ролі першої частини основи нульсуфіксальних композитів, які входять до складу ТСС та вказують на забарвлення тіла тварин або окремих його частин, найчастіше зустрічаються кольори: **білий, чорний, червоний, жовтий**; кольори **рябий, блакитний, бронзовий, бурий, рудий, світлий, сивий, сірий** досить обмежені.

Нульсуфіксальна та складнонульсуфіксальна деривація є одним із продуктивних словотворчих процесів, у результаті дії якого в українській мові виникають біологічні терміни.

Серед наукових назв тварин існує незначна кількість нульсуфіксальних ад'єктивних дериватів, що з'явилися на основі вторинної номінації та метафоричного перенесення.

Існує незначна кількість полікомпонентних, а саме тричленних складних термінів, у яких функціонують прикметники з формантом, що має у своєму складі нульовий суфікс.

У подальшому передбачено проаналізувати сферу функціонування й характер уживання нульсуфіксальних прикметникових дериватів у інших сферах наукового стилю сучасної української мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бачкур Р. О. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
2. Беляєва О. М. Термінологічне словосполучення у аспекті лінгводидактики // Педагогічні науки. – 2008. – № 124. – С. 109-113.
3. Винокур Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Тр. МИФЛИ. филол. факультет – 1939. – Т. 5. – С. 3-54.
4. Гонцова С. А. Словообразование в научно-технической терминологии : (Теорет. и метод. аспекты). – Алма-Ата : Рауан, 1990. – 92 с.
5. Добей В. Фенологія рівнокрилих бабок (Odonata, Zygoptera) в умовах Закарпатської низовини / В. Добей, С. Бондарчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Біологія. – Ужгород, 1998. – № 5. – С. 137.
6. Суперанская А. В. Общая терминология. Вопросы теории. / Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. – М.: Наука, 1989. – 246 с.
7. Фокін А. Шкідники яблуні [Електронний ресурс] / Андрій Фокін // Agroexpert – 2008. – № 4 (9) – Режим доступу до журн.: <http://www.agroexpert.kiev.ua>
8. Шмелёв Д. Н. Русский язык в его функциональных разновидностях (к постановке проблемы). / Д. Н. Шмелёв – М.: Наука, 1977. – 168 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Мізіна – аспірантка кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

Наукові інтереси: словотвір української мови.

АНТРОПОЕТОНИМИ ЯК ТВОРЧИЙ ПРИЙОМ КЕНА ФОЛЛЕТТА (на матеріалі твору “The Pillars of the Earth”)

Олена МІНІНА (Горлівка, Україна)

У статті розглянуто відмінності поетонімів від власних назв, зазначено особливості використання та функціонування антропоетонімів у творчості сучасного британського письменника Кена Фоллетта на матеріалі одного з найвідоміших творів “The Pillars of the Earth”.

The paper proceeds from the difference between proper names and poetonyms and analyzes the antropoetonyms usage and functioning in the modern world-known saga “The Pillars of the Earth” by Ken Follett.

Вивчення розділів ономастики в українській лінгвістиці відбувається дуже нерівномірно та фрагментарно. Широко досліджуються антропоніміка та топоніміка. Між тим у наш час багато уваги стали приділяти літературній або поетичній ономастиці, предмет дослідження якої складають власні назви, що використовуються в художньому тексті, а саме – поетоніми. З'являються нові роботи в області поетичної ономастики, у яких досліджується етимологія поетонімів, принципи їх створення, їх вплив на особливості стилю письменника, розглядаються функціональні характеристики поетонімів у художніх творах. Безумовно, для розуміння, осмислення та сприйняття художнього твору необхідна його комплексна

інтерпретація, і не останню роль у дослідженні мовної особистості письменника відіграє система поетонімів, що використовуються автором під час реалізації творчого задуму.

Функціонування власних імен в художній літературі вивчали такі науковці як Суперанська О.В., Карпенко Ю.А., Горбаневський М.В., Болотов В.І., Фоякова О.І., теоретичні основи поетичної ономастики досліджували Зінін С.І., Калінкін В.М. та інші. Проте ономастику творів англомовних письменників за останнє десятиріччя вивчала дуже невелика кількість українських дослідників-ономастів, а саме Бережна М.В., Горенко О.П., Невструєва А.О., Петренко О.Д., Співак С.М. на матеріалі творчості Дж. К. Роулінг, Роалда Дала, Томаса Гарді, Рея Бредбері, В. Ірвінга, Дж.Ф. Купера, Н. Готорна, У. Стівенса, Л. Глюка, Г. Крейна, Е. Паунда, Г. Стайна та ін. Отже специфіку поетонімів в художніх творах англомовних авторів ще не досить добре досліджено, тому ця проблема є однією з найактуальніших в сучасній поетичній ономастиці та заслуговує на додаткову увагу науковців.

Ми вважаємо, що пильного розгляду заслуговує й творчість видатного сучасного британського письменника Кена Фоллетта, який став відомим та мав великий успіх насамперед як автор трилерів. Але, як не парадоксально з точки зору читачів та фахівців, його найвідомішою книгою є «The Pillars of the Earth», якою він сам, до речі, найбільше пишається [12]. Письменникові так добре вдалося відобразити міста та людей, нібито читач є частиною цього світу та проживає в добу Середньовіччя. Читачам дуже цікаво дізнаватися про історичні події, про побут та реалії життя, що відтворюються за допомогою вживання власних імен. Ми спробуємо дослідити творчу майстерність Кена Фоллетта шляхом розглядання специфіки поетонімів, зазначення відмінностей між поетонімом та власною назвою, вивчення антропоетонімів на матеріалі твору «The Pillars of the Earth», встановлення особливостей їх використання та функціонування.

Необхідно зауважити, що термін «поетичний» в назві дисципліни «поетична, або літературна ономастика», є дуже багатоплановим та широким, що не сприяє конкретизації результатів дослідження. Саме тому В.М. Калінкін запропонував до вживання термін «поетика оніма» для дисципліни, що вивчає специфіку власних назв художніх текстів. На його думку, той самий термін буде позначати й об'єкт дослідження [2: 73]. Предмет поетичної ономастики являє собою не власні імена як такі, а їх специфічну трансформацію – поетоніми. Основна різниця між поетонімом та власною назвою полягає в тому, що поетонімами, як правило, позначаються не реальні об'єкти, а ті ідеальні образи вигаданих або реальних об'єктів, що названо власним іменем, і які існують в створюючій уяві автора та (через текст твору) в сприймаючій уяві читачів. Навіть у тих випадках, коли поетонім називає особу, який-небудь топографічний або інший реально існуючий або той, що існував у минулому об'єкт, ореол художнього твору переносить його в умови вигадки та гри. Відмінність між поетонімами і власними назвами полягає також в тому, що перші відрізняються принциповою динамічністю змісту, нестійкістю відносно до приналежності до ономастичної або апеллятивної лексики. Крім того, вагома відмінність пов'язана з гегемонією естетичної функції та домінуванням у семантичній сфері «поетичних» конотацій [2: 62].

Наше дослідження виходить зі специфічності літературних власних назв по відношенню до системи власних назв мови, яку вдало підсумував В.М. Калінкін (тріюзм літературних онімів, що набувають своїх певних особливостей): по-перше, система власних назв мови є первинною, а поетоніми – вторинна семіотична система, що моделює первинну; по-друге, онімія мови детермінована мовними та історичними факторами, а літературна онімія є відносно вільною і залежною від волі автора; по-третє, основна функція реальних онімів – диференціувальна, а літературних онімів – стилістична; і по-четверте, загальнонародна ономастична система – мовне явище, а онімна система художнього твору належить до мовлення [3: 82].

Услід за Карпенко О.Ю., яка аналізує ономастичні системи з погляду когнітивної лінгвістики, зауважимо, що ономастичні системи уявляють собою фрейми відповідно до розряду денотатів, що номінуються, а саме: антропонімічний фрейм (поєднує іменування людей), топонімічний фрейм (сукупність власних географічних назв), ергономічний фрейм (власні назви різних виробничих, суспільних, ідеологічних, професійних об'єднань людей),

теологічний фрейм (власні назви богів, божеств, різних демонів), зоохімічний фрейм (клички тварин), космохімічний фрейм (власні назви природних космічних об'єктів та частин їхньої поверхні), хрононімічний фрейм (власні назви подій, часових відрізків), хремотонімічний фрейм (власні назви матеріальних предметів, що, на відміну від географічних об'єктів, не є елементами земної поверхні і можуть змінювати своє місцеположення), ідеонімічний фрейм (власні назви духовних предметів – творів письменників та інших митців) [5: 28]. Однак не можна обійтися без терміна субфрейм, підфрейм, або вкладений фрейм, оскільки кожний з названих вище фреймів поділяється на окремі групи, як-то наприклад, у антропонімічний фрейм входять іменний, прізвищевий, прізвиськовий, псевдонімний субфрейми. За ступенем реальності всі фрейми поділяються на реальні, віртуальні й сакральні. Вони, вжиті в художніх творах, представляють віртуальний компонент. Саме в цьому значенні В.М. Калінкін запровадив термін поетонім, а згодом, для позначення всієї сукупності онімів художнього твору – поетонімосфера (раніше вживали термін ономастичний простір). Слід наголосити, що віртуальний компонент чи поетонімосфера ономастичних фреймів містить усі оніми, наявні в художньому творі [5: 29].

Спрямованістю художньої літератури на людину, її «антропоцентричністю» пояснюється те, що основний шар власних назв художнього твору звичайно складають антропоетоніми [2: 334], або антропонімічний фрейм. Антропоетоніми – невід'ємний елемент форми художнього твору, стилю письменника, один із засобів, що створює художній образ. Вони можуть й нести ярко виражене змістове навантаження, й мати схований асоціативний фон, й мати певний звуковий облік; імена можуть передавати національний та місцевий колорит, відображувати історичну добу, до якої належать події твору, мати соціальну характеристику. Дуже часто робота письменника над створенням антропоетонімів уявляє собою складний та трудомісткий процес, оскільки вони мають бути стилістично вірними та точними, повинні відповідати духу, меті та ідеї твору [1: 4]. Дослідження функціонально-стилістичних особливостей антропоетонімів в художньому тексті – один із аспектів вивчення авторської точки зору в художньому тексті, де номінації персонажа виконують функції, що виходять за межі категоріального граматичного значення цих класів слів і, таким чином, беруть участь у формуванні смислового аспекту тексту [6: 310]. На відміну від імені в реальному житті, оніми в художньому творі семантично наповнені, оскільки окрім номінативної, доповнені характеристичною функцією. Так, О.В. Суперанська вважає, що письменник паралельно створює ім'я і образ, які взаємно уточнюють і доповнюють одне одного [7: 133].

Специфічне смислове навантаження несуть у собі антропоетоніми, що використав у своєму творі Кен Фоллетт. Антропонімічний фрейм саги «The Pillars of the Earth» уявляє собою основний шар поетонімів та представлений іменами, прізвищами та прізвиськами, що виконують не тільки номінативну, поетичну та стилістичну функції, а й характеризуючу, локалізуючу, соціологічну та експресивну. Літературні антропоетоніми представлено різними структурними типами: одночленні моделі (*Tom, Agnes, Philip, Ellen, Jack, Martha, the Hamleights*), двочленні антропоетоніми: ім'я+прізвисько, ім'я+топопоетонім, ім'я+прізвище, прикладка+ім'я (*Alexander the Great, Andrew Sacrist, Bernard Baker, Robert of Gloucester, Henry of Blois, William Beauvis, Percy Hamleigh, Brian Fitzcount, Abbot Peter, Prior Philip, Bishop Henry*).

Письменник вільний вибрати імена своїх героїв, створюючи певну систему власних найменувань, специфіка яких залежить від жанру художнього твору та часу, в який відбуваються події. Наприклад, ім'я *Ellen* – форма імені *Helen*, яке використовувалося в середньовічній Англії та донорманській Шотландії та Уельсі та яке відродилося у 19 сторіччі. Важко не погодитися з Чігірровою А. В., яка підмітила, що жанр впливає як на засіб введення антропонімів у художній текст, так і на їх стилістичне функціонування. Завдяки певним семантичним зв'язкам та фонетичному оформленню, антропоетоніми можуть формувати у читача те чи інше ставлення до персонажу, впливати на його естетичні оцінки, викликаючи тим самим симпатії або антипатії до герою твору [10: 104-105].

Відомо, що завдяки своїй експресивності та стилістичному потенціалу, імена можуть викликати різні емоції, вони спроможні засмучувати та тішити, подобатися та викликати огиду, бути предметом досади та прикраси [8: 95]. Досить цікавими виявляються імена

Jonathan та *Aliena*. Виживаючи звичайне на перший погляд ім'я *Jonathan*, але автор неодноразово наголошує, що *Jonathan* – це «a gift from God», тобто «Божий подарунок», що підтверджується фабулою саги, адже жінка народжує його в великих муках та помирає при пологах, але дитина виживає як подарунок батькові від Бога та спогад про кохану людину. Не менш цікавим для аналізу виступає ім'я *Aliena*. Не один з англійських словників імен не дає тлумачення цього імені, що дає підставу вважати, що це ім'я вигадане. Але чим користувався автор, підбираючи його? Персонаж *Aliena* – леді знатного походження, але в силу обставин втрачає своє становище, свій титул, свій маєток. По всій імовірності, письменник утворив це ім'я від афелативу *alien* «чужий, невласивий», адже *Aliena* за своїми поглядами, ставленням, поведінкою дуже несхожа на людей, які її оточують. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що, використовуючи ці імена, письменник намагався викликати певні емоції, що додають забарвлення образам, які створює письменник.

Декілька головних героїв твору отримали класичні, банальні та посередні імена з точки зору англійських носіїв: *Tom* (відповідає афелативу «звичайна, проста людина»), *Jack* (відповідає афелативу «проста людина»), але в дійсності у самому творі їм відведена більш вагома місія. Отже *Tom* – це людина, якій доручено будівництво собору *Kingsbridge*, подія, що є сутністю всього твору та центром життєвих перипетій усіх героїв, та *Jack* – людина, яку багато людей вважають недоумкуватим, але людина, що має дуже виразну зовнішність (автор неодноразово підкреслює, що він має «orange-red hair» або «carrot-coloured hair») та на відміну від багатьох неосвічених людей, що проживали в добу Середньовіччя, вмів читати та писати. Тобто прийом контрасту допомагає досягти додаткового поетичного та експресивного ефекту. Крім того, прослідкувавши спосіб номінації героїв, можна зробити висновок, що автор називає зменшеними іменами тих персонажів, яким він симпатизує і дії яких схвалює. Наприклад, *Tom* – зменшене від *Thomas*, *Jack* – зменшене від *John*. А герої, які викликають подвійні емоції та ставлення (жалість та осудження, співчуття та несхвалення) або навіть антипатію, фігурують у творі з іменами створеними як двокомпонентна модель: ім'я + прізвище. Наприклад, *William Hamleigh*, *Percy Hamleigh*, *Waleran Bigod*. До речі, в прізвище часто закладено додаткову експліцитну інформацію про носія цього прізвища, так наприклад, *Bigod* цілком ймовірно утворено від англ. *bigot* – «релігійний фанат, людина, яка нетерпима до будь-якої думки крім своєї власної», бо це значення дуже відповідає суті персонажу *Waleran Bigod*. Крім того, досліджуючи прізвища, ми дійшли висновку, що в добу Середньовіччя прізвища надавалися тільки представникам вищих верств суспільства та священнослужителям, а представники нижчих або середніх верств мали тільки ім'я або ім'я та прізвище.

Дуже важливі функції, необхідні для творчого задуму автора, виконують прізвища, які умовно можна поділити на такі групи:

1. прізвища, що вказують на походження персонажу

Наприклад: *John of Shaftesbury*, *Roger of Salisbury*, *Peter of Wareham*, *Geoffrey of Anjou*, *Theobald of Blois*, *Philip of Gwynedd*, *Stephen of Blois*.

2. прізвища, що вказують на зовнішній вигляд

Наприклад: *Faramond Openmouth* («з відкритим ротом»), *John Small* («маленького зріста»), *Alan Catface* («з обличчям, схожим на kota»), *Cuthbert Whitehead* («з сивим волоссям»).

3. прізвища, що характеризують іменованого за окремими деталями одягу

Наприклад: *Jack Flathat* («неглибокий капелюх»)

4. прізвища, що вказують на розумові здібності та вади

Наприклад: *Johny Eightpence* («людина, якій не вистачає зовсім трохи розуму, щоб бути нормальною людиною»).

5. прізвища, що вказують на вид діяльності або рід занять

Наприклад: *Milius Bursar* («казначей»), *Tom Builder* («будівник»), *Bernard Baker* («пекар»), *Andrew Sacrist* («церковний хоронитель»), *Matthew Steward* («управитель, економ»), *Milius Kitchener* («кухар»), *William the Conqueror* («завойовник»)

6. прізвища, що вказують на особисті якості

Наприклад: *Alexander the Great*

Професійна та соціальна приналежність персонажів виражається також за допомогою прикладки, що вживається перед антропоетонімом. Вона може вказувати на сімейні зв'язки *Auntie Gwen, Widow Brewster*, на ранг або титул *King Henry, Earl Robert, King William, Earl Bartholomew, Lord Percy, Lord William, Lord Robert, Lady Aliena, Lady Isabella*, на професійну приналежність *Master John, Master Saddler*, на церковний сан *Prior Philip, Abbot Peter, Bishop Henry, Bishop Rodger, Prior James, Brother John, Archdeacon Waleran*.

Отже все сказане дає змогу зробити висновок, що поетоніми відрізняються від власних імен, мають свою специфіку в кожному окремому творі та всі вищезгадані антропоетоніми крім номінативної виконують також характеризуючу (характеризують персонаж як особистість), соціологічну (вказують на середовище, суспільну та національну приналежність персонажа), локалізуючу (співвідносять фабулу твору з певними просторово-часовими координатами) та експресивну (виражають експресивні та емоційні можливості власних імен) функції. Але поетонімосфера передбачає вивчення абсолютно всіх поетонімів художнього твору, тому вивчення інших типів фреймів у творі Кена Фоллетта «The Pillars of the Earth» є предметом подальшого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Горбаневский М. В. Ономастика в художественной литературе: Филологические этюды. – М.: Изд-во УДН, 1988. – 88 с.
2. Калинин В. М. Поетика оніма. – Донецьк: Юго-Восток, 1999. – 408 с.
3. Калинин В. М. От литературной ономастики к поэтономологии / В. М. Калинин // Логос ономастики. – 2006. – № 1. – С. 81-89
4. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе // Филологические науки. – 1986. – № 4.
5. Карпенко О. Ю. Ментальна організація власних назв // Мовознавство. – 2004. – № 4. – С. 25-34
6. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
7. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – 368с.
8. Суперанская А. В. Как вас зовут? Где вы живете? – М.: Наука, 1964. – 95с.
9. Фоянкова О. И. Имя собственное в художественном тексте. Учебное пособие. – Ленинград, 1991. – 104 с.
10. Чигирева А. В. Стилистические функции антропонимов в романах Ч. Диккенса «Приключения Оливера Твиста», «Домби и сын», «Крошка Доррит» / А. В. Чигирева, В. А. Бондарь // Восточноукраинский лингвистический сборник. – Вып. 7. – Донецьк: Донеччина, 2001. – С. 104-117
11. Follett, Ken. The Pillars of the Earth. – London: Pan Books, 1990. – 1076 p.
12. Follett, Ken. – [Electronic resource]. – 11.01.2010. – Режим доступа http://www.ken-follett.com/bibliography/the_pillars_of_the_earth.html

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олена Мініна – аспірантка кафедри англійської філології Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов.
Наукові інтереси: поетична ономастика.

ЛОГІКО-СЕМАНТИЧНЕ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПОНЯТЬ І ВІДПОВІДНИХ МОВНИХ ЗНАКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТЕРМІНІВ

Лариса ПОМІГУЄВА (Прилуки, Україна)

Автор статті розкриває сутність поняття «термін», проблеми засвоєння сільськогосподарських термінів, розглядає будову понятійної системи сільськогосподарських термінів, враховуючи їх лінгвістичні особливості.

The author of the article deals with the essence of the concept «term», problems of agricultural terms mastering, analyses the structure of their conceptual system taking into account their linguistic features.

Соціальні потреби суспільства спонукають науковців до досліджень термінологічних понять певних галузей і сфер, що й пояснює бурхливий розвиток термінології у 20 столітті. Якщо ми аналізуємо організацію суспільств і їх представницькі ідеології, ми можемо встановити причини появи організованої, систематичної термінології і пояснити важливість її вивчення.

У даний час, ми свідчимо парадоксальне явище в термінах статусу мов: з одного боку є тенденція у напрямку до монолінгвізму, що виправдано потребою в ефективній комунікації; з іншого боку, національні мови визнаються як природні інструменти комунікації в усіх сферах застосування.